

De leden waterschappen

datum
9 maart 2017

ons kenmerk
88957 LB

contactpersoon
mw. M.I. Mul

bijlage(n)
1

uw kenmerk
-

e-mail
mmul@uvw.nl

betreft
Nederlandse Melkveehouders Vak-
bond

doorkiesnummer
070 351 98 71

Geachte leden,

De Nederlandse Melkveehouders Vakbond heeft de waterschappen op 6 maart 2017 per mail een brief gestuurd over de waterschapsnormen. De strekking van de brief is in lijn met de eerdere berichtgeving van V-Focus en de Stichting Mesdag Zuivelfonds over de relatie mestbeleid en waterkwaliteit.

In de bijlage vindt u een reactie van de Unie op de onderwerpen die Nederlandse Melkveehouders Vakbond aankaart. Daarvoor is gebruik gemaakt van:

- de notitie die de Unie ten behoeve van de CWE-vergadering van juni 2016 heeft opgesteld en waarin een reactie wordt gegeven op de verschillende onderwerpen die door V-Focus en de Stichting Mesdag Zuivelfonds zijn aangedragen.
- een ledenbrief die de Unie in januari 2017 aan de waterschappen heeft gestuurd over het laatste artikel van V-Focus over de normstelling van de sloten.

Voor eventuele vragen kunt u contact opnemen met mw. Marianne Mul. Haar contactgegevens staan bovenaan in de brief.

Ik hoop u hiermee van dienst te zijn geweest.

Hoogachtend,

ir.ing. A.J. Vermuë
Algemeen directeur

Bijlage

Reactie op de onderwerpen die Nederlandse Melkveehouders Vakbond aankaart

De reactie betreft de volgende onderwerpen:

1. Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLISO): waterkwaliteit wordt alleen door landbouw beïnvloed en niet door andere bronnen
2. Normenstelling MNLISO en boerensloten
3. Meenemen kwelwater / natuurlijke bronnen / natuurlijke achtergrondbelasting in normstelling
4. Meetmethoden en kwaliteitscriteria voor waterschapslabs
5. Overzicht verschillende bronnen van belasting oppervlaktewater met meststoffen (geldt niet voor het MNLISO)
 - a. Aandeel rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's)
 - b. Aandeel overstorten en regenwaterriolen
 - c. Aandeel door watervogels
 - d. Aandeel erfafspoeling van veehouderijbedrijven.

1. Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLISO): waterkwaliteit wordt alleen door landbouw beïnvloed en niet door andere bronnen

Het Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLISO) is opgezet door de waterschappen, Deltares en het Ministerie van IenM om een beeld te krijgen van de effectiviteit van het mestbeleid op de waterkwaliteit.

Het MNLISO bestaat uit 173 meetlocaties verspreid over Nederland die landbouw als enige bron van nutriënten hebben. Randvoorwaarde voor selectie van de meetpunten was dat ze niet onder invloed staan van lozingen vanuit rwzi's, industrie, riooloverstorten e.d. en zo min mogelijk door inlaatwater en kwelwater. Daarom zijn dan ook geen locaties in de diepe droogmakerijen geselecteerd.

Dit betekent dat de waterkwaliteit op deze meetlocaties alleen door de landbouw wordt beïnvloed. En wat betreft de waterkwaliteit is de situatie zo dat de nutriëntenconcentraties langzaam verbeteren maar dat de waterkwaliteitsnormen op de helft van de meetlocatie worden overschreden. Zorgwekkend is dat op een aantal meetlocaties geen verbetering en in sommige gevallen zelfs een verslechtering zichtbaar is.

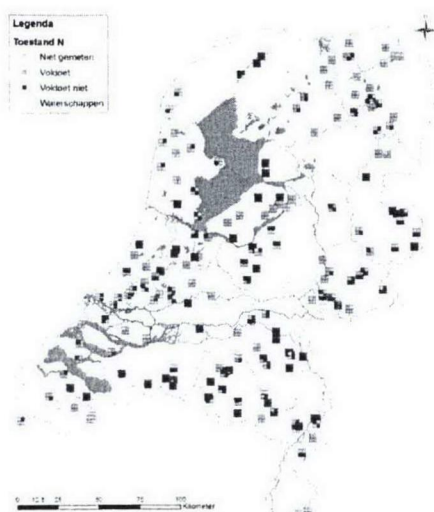
Tabel 3.3 Het percentage van de meetlocaties dat voor N-totaal en P-totaal wel en niet voldoet aan de waterschapsnorm voor de jaren 2011 t/m 2014. De laatste kolom geeft het aantal meetlocaties weer waarbij getoetst kon worden.

Jaar	Voldoet (%)	Voldoet niet (%)	# mp's
N-totaal			
2011	37	63	122
2012	40	60	141
2013	52	48	141
2014	36	64	151
P-totaal			
2011	50	50	119
2012	46	54	138
2013	59	41	138
2014	46	54	148

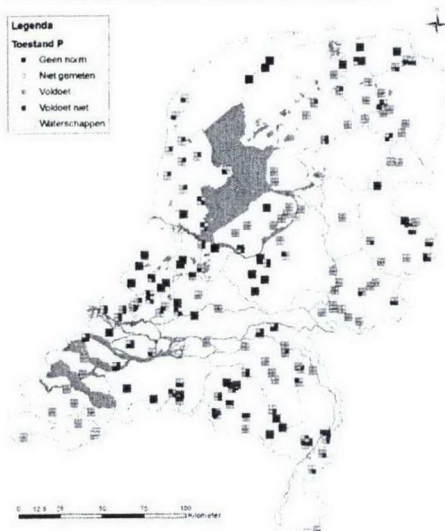
Tabel 3.4 Per deelgebied het percentage van de meetlocaties dat voor N-totaal en P-totaal wel en niet voldoet aan de waterschapsnorm. De laatste drie kolommen geven het aantal meetlocaties weer waarbij getoetst kon worden.

Jaar	Voldoet (%)			Voldoet niet (%)			Aantal meetlocaties		
N-totaal									
	Zand	Klei	Veen	Zand	Klei	Veen	Zand	Klei	Veen
2011	34	42	38	66	58	62	71	38	13
2012	37	45	42	63	55	58	78	51	12
2013	50	57	50	50	43	50	74	53	12
2014	30	51	20	70	49	80	81	53	15
P-totaal									
Jaar	Voldoet (%)			Voldoet niet (%)			Aantal meetlocaties		
	Zand	Klei	Veen	Zand	Klei	Veen	Zand	Klei	Veen
2011	51	63	15	49	37	85	71	35	13
2012	46	54	8	54	46	92	78	48	12
2013	62	58	42	38	42	58	74	50	12
2014	48	52	20	52	48	80	81	50	15

Toestand stikstof 2011 t/m 2014

Toestand fosfor 2011 t/m 2014

Bij een nat jaar zijn de resultaten slechter dan in een droog jaar. Bij natte omstandigheden vindt namelijk meer uit- en afspoeling plaats van meststoffen.

Het rapport 'Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater' met de situatie tot en met 2014' is te downloaden op: <https://www.uvw.nl/wp-content/uploads/2015/10/Meetnet-nutri%C3%ABnten-landbouw-resultaten-2011-2014.pdf>.

Conclusie: omdat bij de selectie en keuze van de meetlocatie andere bronnen dan de landbouw zijn uitgesloten, is het meetresultaat volledig toe te rekenen aan de landbouw. Dit betekent dat de landbouw ervoor verantwoordelijk is dat op de helft van de meetlocaties van het MNSLO de waterkwaliteit niet voldoet aan de waterkwaliteitsnormen.

2. Normenstelling MNSLO en boerensloten

Tot voor de inwerkingtreding van de Kaderrichtlijn Water was er één landelijke norm voor het gehalte aan stikstof en voor fosfor in het oppervlaktewater. Dit waren de MTR-normen. Met de inwerkingtreding van de Kaderrichtlijn Water is dit veranderd en zijn de doelen voor de ecologie bepalend voor de doelen voor stikstof en fosfor. Aangezien elk watersysteem z'n specifieke ecologische doelen kent, kunnen ook de doelen voor stikstof en fosfor voor per watertype verschillen.

In het recente artikel van V-Focus wordt gesteld dat de normen die de waterschappen stellen aan boerenslootwater geregeld strenger zijn dan de landelijke normen die de KRW stelt aan de ongerepte natuurlijke wateren. Dit beeld is niet correct. Sloten behoren niet tot de categorie natuurlijke wateren van de KRW maar tot de kunstmatige wateren. Bij het afleiden van de doelstellingen voor deze wateren moet rekening worden gehouden met de kunstmatige kenmerken van die wateren. Dit betekent dat de ecologische doelstelling van deze type wateren over het algemeen lager zijn dan die voor de natuurlijke wateren en dat de normen hoger zijn.

Voor het afleiden van de doelen voor de kunstmatige wateren heeft Nederland de Europese guidances gevolgd. Deze normen, die dus specifiek zijn voor de Nederlandse situatie, zijn bestuurlijk vastgesteld door het LBOW (voorganger van de Stuurgroep Water). Zoals ook blijkt uit het overzicht van V-Focus hebben de waterschappen deze normen in veel gevallen overgenomen.

De KRW bepaalt dat wanneer de situatie daarom vraagt, er kan worden afgeweken van deze normen waardoor het mogelijk is deze gebied specifiek verder te differentiëren. Regionaal maatwerk dus. Het kan hierbij gaan om de volgende gevallen:

- rekening houden met de natuurlijke achtergrondbelasting die eventueel aanwezig kan zijn. Dit betekent dat in gebieden met een bepaalde natuurlijke achtergrondbelasting een hogere norm geldt dan in gebieden zonder die belasting. Zie ook de actie die hierover is afgesproken in de Delta-aantal waterkwaliteit en zoetwater.
- er geen afwenteling mag plaatsvinden naar wateren benedenstrooms. De KRW schrijft voor dat bij het afleiden van normen rekening moet worden gehouden met de doelen van de wateren waarop wordt afgewaterd. Als deze een natuur- en andere te beschermen functie hebben, moet hier in de situatie bovenstrooms rekening mee worden gehouden. Dit kan leiden tot een strengere norm. Deze situatie speelt bijvoorbeeld bij Waterschap Hunze en Aa's.
- de huidige waterkwaliteit is beter dan de standaardnorm. Omdat de KRW geen verslechtering van de waterkwaliteit toestaat, bepaalt in die situatie de huidige waterkwaliteitssituatie de normstelling. Een voorbeeld waar deze situatie speelt is Waterschap Zuiderzeeland.

Volledigheidshalve dient vermeld te worden dat voor de zogenoemde overige wateren nog een actie loopt om voor deze wateren normen af te leiden. In sommige van deze gevallen hanteert het waterschap de oude MTR voorlopig als richtwaarde zolang er nog geen norm is afgeleid. Dit is het geval bij Waterschap Hollandse Delta en Rivierenland. Andere waterschappen hebben er voor gekozen om de overige wateren naar KRW-watertype in de delen en voorlopig de bijbehorende normstelling te hanteren.

Conclusie:

Voor nutriënten geldt dat er geen landelijke normen meer gelden maar dat de specifiek zijn voor de te bereiken ecologische toestand van een watersysteem. Het afgeleiden van de normen is gebeurd volgende de Europese guidences. Sloten en watergangen in het agrarisch gebied behoren tot de kunstmatige wateren. Bij het afleiden van de normen wordt rekening worden gehouden met de kunstmatige kenmerken van de sloten en met de achtergrondbelasting die eventueel aanwezig is. Dit betekent dat de ecologische doelstelling van deze type wateren over het algemeen lager zijn dat die voor de natuurlijke wateren en dat de normen hoger zijn. In een aantal specifieke situaties moeten de normen aangescherpt worden.

3. Meenemen kwelwater / natuurlijke bronnen / natuurlijke achtergrondbelasting in normstelling

De KRW-systematiek bepaalt dat bij het bepalen van de doelen ook rekening wordt gehouden met de natuurlijke achtergrondbelasting die eventueel aanwezig kan zijn. Of te wel bij het bepalen van de normen moet rekening worden gehouden met de natuurlijke achtergrondbelasting die aanwezig is. Dit betekent dat in gebieden met een bepaalde natuurlijke achtergrondbelasting een hogere norm geldt dan in gebieden zonder die belasting. De kennisontwikkeling op dit vlak gaat door. Er is een werkgroep ingesteld die verder werkt aan het verder verbeteren van de doelen voor de verschillende wateren aan de nieuwste inzichten en kennis op dit terrein.

Noot: bij de waterschappen waar sprake is van een natuurlijke achtergrondbelasting en waar dit in de normstelling is meegenomen (bv. bij Hollands Noorderkwartier) is nog steeds sprake van normoverschrijdingen.

Conclusie: bij de volgende ronde Stroomgebiedbeheerplannen zal de natuurlijke achtergrondbelasting nog nadrukkelijker worden betrokken in de waterkwaliteitsdoelen.

4. Meetmethoden en kwaliteitscriteria voor waterschapslabs

Bij het bepalen van de nutriëntenconcentraties in oppervlaktewater worden de watermonsters in tegenstelling tot grondwater niet gefiltreerd omdat de doelen voor oppervlaktewater zijn gebaseerd op totaalmetingen van stikstof en fosfor in ongefiltreerd water. De doelen zijn gebaseerd op empirische relaties tussen de concentraties van totaal stikstof en/of fosfor in ongefiltreerd water en de biologische kwaliteit. Zie hiervoor bijvoorbeeld

http://krw.stowa.nl/Publicaties/Afleiding_doelstellingen_nutri_nten.aspx. De reden voor deze methode is simpel: waterorganismen leven in ongefiltreerd water.

Daarnaast zijn alle stappen van het nemen van het watermonster tot en met de analyses nationaal en voor een belangrijk deel Europees geharmoniseerd door middel van standaarden (bv. NEN6645 / NEN-EN-ISO 15681-2; NEN-EN-ISO 15923-1; NEN-ISO 5667-3). Recentelijk onder de vlag van de Common Implementation Strategy van de KRW een studie gedaan naar vergelijkbaarheid van doelen voor nutriënten tussen landen. Hieruit blijkt dat Nederland in de middenmoot tot aan de hoge kant zit qua concentraties van nutriëntendoelen voor de Goede Ecologische Toestand.

Ook de waterschapslaboratoria die de analyses uitvoeren zijn gecertificeerd. Alle laboratoria voldoen aan de accreditatiecriteria voor testlaboratoria zoals vastgelegd in de NEN-EN-ISO/IEC 17025. Er is geen referentielaboratorium.

De vereniging ILOW is het overlegorgaan van de laboratoria van de Nederlandse waterbeheerders. Het is het platform waarop de laboratoria afstemming plegen op zowel vakinhoudelijk als organisatorisch gebied. De belangrijkste vakinhoudelijke thema's zijn de normontwikkeling, methodeontwikkeling en kwaliteitsborging. Vanuit het ILOW worden regelmatig ringonderzoeken uitgevoerd waarbij de analysesresultaten onderling uitgewisseld en vergeleken worden.

Conclusie: alle stappen van monsternamen tot en met de analyses van de watermonsters zijn geharmoniseerd. De waterschapslabs voldoen aan de kwaliteitscriteria, zijn gecertificeerd en voeren regelmatig controles uit of de resultaten onderling te vergelijken zijn.

5. Overzicht verschillende bronnen van belasting oppervlaktewater met meststoffen

Bron: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl0192-Belasting-van-oppervlaktewater-met-vermestende-stoffen.html?i=26,117>

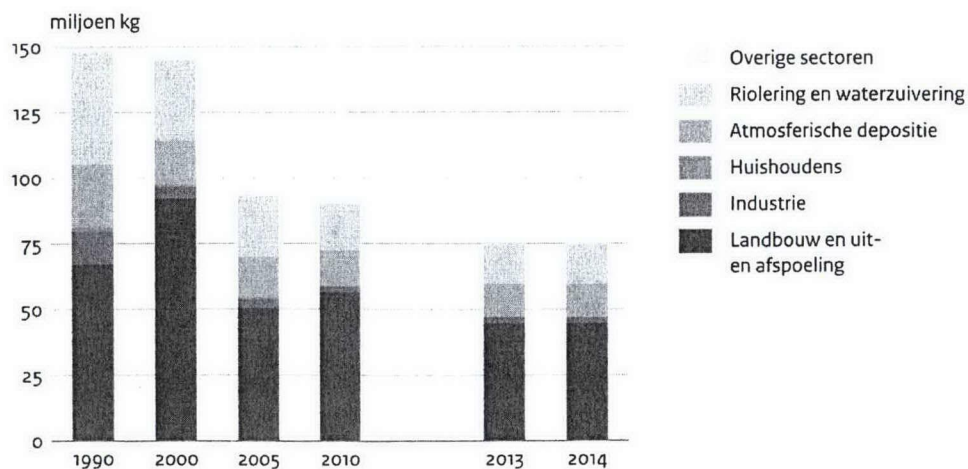
In onderstaande tabel en grafieken is het aandeel (in miljoenen kilo's en in percentage) van de verschillende bronnen in de belasting van het oppervlaktewater met meststoffen aangegeven.

Belasting van het oppervlaktewater door vermestende stoffen, 1990-2013

Bron: Compendium voor de Leefomgeving van het PBL

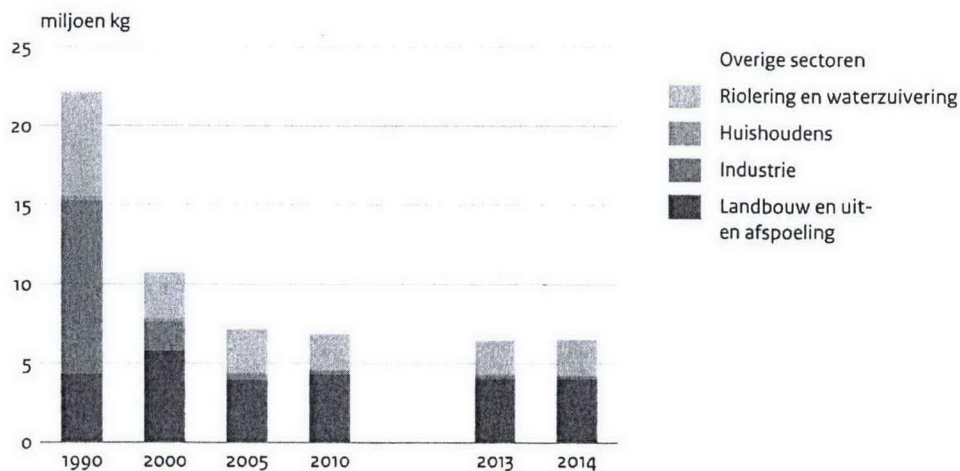
Belasting oppervlaktewater met N en P	1990		2014	
	<i>mln kg</i>	<i>%</i>	<i>mln kg</i>	<i>%</i>
Totale belasting stikstof	148,0	100	75,1	100
Industrie	12,5	8	2,1	3
Huishoudens	1,8	1	0,3	0
Landbouw en uit- en afspoeling	67,1	45	44,8	60
Atmosferische depositie	24,0	16	12,4	17
Riolering en waterzuivering	42,7	29	15,1	20
Overig	0,4	0	0,4	1
Totale belasting fosfor	22,1	100	6,5	100
Industrie	11,0	50	0,2	3
Huishoudens	0,3	1	0,1	1
Landbouw en uit- en afspoeling	4,3	20	4,1	62
Riolering en waterzuivering	6,6	30	2,2	34
Overig	0,0	0	0,0	0

Belasting van oppervlaktewater door stikstof

Bron: Emissieregistratie

CBS/jun16
www.clo.nl/nl019217

Belasting van oppervlaktewater door fosfor

Bron: Emissieregistratie

CBS/jun16
www.clo.nl/nl019217

Opmerking. Bij een aantal bronnen waar naar het aandeel van de landbouw in de belasting van het oppervlaktewater wordt gekeken, wordt deze bron opgesplitst. Namelijk in de post landbouw (dit is de actuele bemesting) + een post uit- en afspoeling landbouwgronden (dit is de bemesting die na bemesting in bodem zit en niet meer beschikbaar is voor het gewas). Deze uitsplitsing kan lezers op het verkeerde been zetten. Want als de lezer in dat geval alleen naar de post landbouw kijkt, is het aandeel kleiner dan het in werkelijkheid is.

Conclusie: de landbouw inclusief uit- en afspoeling landbouwgronden is de belangrijkste bron voor de belasting van het oppervlaktewater op afstand gevolgd door de rwzi's. Het aandeel landbouw bedraagt 59 % voor de stikstofbelasting en 62 % voor de fosforbelasting. Voor de rwzi's is dat respectievelijk 21 % en 33 % voor de fosforbelasting.

a) Aandeel rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's)Uit bron: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/15/rioolwater-steeds-beter-gezuiverd>

- De rwzi's zuiveren bijna 85% van N en P uit het rioolwater. Wat betreft de belasting van het oppervlaktewater in 2014 draagt rwzi voor de stikstof 19 procent bij en voor fosfor 33 procent.
- In SPBP's is opgenomen dat wanneer er regionaal nutriëntenknelpunten zijn die worden veroorzaakt door lozingen vanuit RWZI's, de installaties versneld worden aangepakt.

Conclusie: zie bij 5.

b) Aandeel overstorten en regenwaterriolenUit bron: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/15/rioolwater-steeds-beter-gezuiverd>

- Wat betreft de overstorten is de bijdrage aan de belasting van het oppervlaktewater in 2014 voor de stikstof 1,4 procent bij en voor fosfor 1 procent.
- De afgelopen 20 jaar zijn risicovolle overstorten gesaneerd en daar waar dat kan opvangvoorzieningen (bergbezinkbassins) aangelegd of overstorten verplaatst.

Conclusie: het aandeel van de overstorten en regenwaterriolen aan de belasting van het oppervlaktewater is gering. Wel kunnen overstorten lokaal tot problemen leiden.

c) Aandeel door watervogels

In rapport van Mesdagfonds wordt gewezen op de watervogels als bron. In het rapport wordt beweerd dat de watervogelpopulatie in 2014 met 60 procent is toegenomen ten opzichte van 2002 en dat de bijdrage van watervogels aan de belasting van het oppervlaktewater in 2014 wordt ingeschat op 612.000 kg N/jaar en 56.000 kg P/jaar. Als dit wordt vergeleken met de totale N- en P belasting van het oppervlaktewater (76,1 miljoen kg N/jaar, 6,5 miljoen kgP/jaar) en komt het aandeel dat watervogels bijdragen uit op respectievelijk 0,8 en 0,9 procent.

Voor deze inschatting is een gebruik gemaakt van een artikel van het NIOO in 2007 waarin de bijdrage van watervogels aan de belasting van landbouwgronden in beeld is gebracht. Volgens dit artikel draagt de hoeveelheid N en P die watervogels via mest produceren 382.800 kg N en 34.700 kg P waarbij wordt aangegeven dat een deel daarvan het oppervlaktewater belast. De opsteller van het rapport heeft dit met 60 procent verhoogd om uit te komen de hoeveelheden die in het rapport worden genoemd. Daarnaast gaat de journalist ervan uit dat 100 % van de door de watervogels geproduceerde mest terecht komt in het oppervlaktewater. Dit is niet het geval. De mest die watervogels produceren zijn van de landbouwgewassen zelf afkomstig en worden grotendeels op de landbouwgronden achter gelaten waar ze foerageren. De watervogelmest fungeert daar weer als bemesting voor het gewas. De rest van de vogelmest komt vrij op de slaapplaatsen die gelegen zijn natuurgebieden en open wateren. In het laatste geval wordt het oppervlaktewater rechtstreeks belast. Dit zijn echter niet de wateren die zijn geselecteerd voor opname in het Meetnet Nutriënten Landbouw Specifieke Oppervlaktewateren.

Conclusie: wanneer de mest die wordt geproduceerd door de watervogels volledig in het oppervlaktewater terecht zou komen, wat niet het geval is, is het aandeel minder dan 1 procent van de waterbelasting.

d) Aandeel erfafspoeling van veehouderijbedrijven

De vuillast in erfafspoelwater ontstaat wanneer hemelwater op het verharde erf in contact komt met onder andere voer, voerresten, mestresten, mestvocht, perssappen en percolaat en rechtstreeks afstroomt naar het oppervlaktewater. Een dergelijke lozing is op basis van het Activiteitenbesluit niet toegestaan.

Omdat in de praktijk vermoedens zijn dat deze lozingen wel optreden, hebben de waterschappen samen met Broos BV en het Ministerie van IenM in de periode 2005-2010 onderzoek uitgevoerd naar de belasting van het oppervlaktewater via erfafspoeling van veehouderijbedrijven. Er is in 2008 een meetcampagne uitgevoerd bij 19 veehouderijbedrijven die "visueel" gezien een schoon erf hadden. Over de resultaten zijn verschillende STOWA-rapporten verschenen.

Uit rapport STOWA-rapport 2011-18 Erfafspoeling dat een samenvatting bevat van alle resultaten over die periode:

Tabel 2.3 OVERZICHT VAN DE ONDERZOEKSRISULTATEN OP 'SCHONE' VEEHOUDERIJBEDRIJVEN

	AANTAL BEDRIJVEN	RESULTAAT
≤ 11 ve	6	gem. 5 ve (2 - 11)
12 ve en hoger	13	gem. 87 ve (17 - 365)

De gegevens uit de Emissieregistratie zijn gebaseerd op deze meetgegevens.

Conclusie: Alhoewel het onderzoek heeft zich beperkt tot 19 veehouderijbedrijven met een schoon erf, kan worden geconcludeerd dat via erfafspoeling vervuiling optreedt van het oppervlaktewater. De vervuiling bedraagt 2 tot 365 VE (vervuilingseenheid) en er wordt gemiddeld 60 VE per veehouderijbedrijf geloosd. Eén VE is de vervuiling die één persoon gemiddeld veroorzaakt. Maatregelen zijn nodig omdat agrariërs dit water conform het Activiteitenbesluit niet mogen lozen in oppervlaktewater.